

Nye Hamsun Samlede

Høsten 2009 vil det – i forbindelse med feiringen av Knut Hamsuns 150-årsdag 4. august – foreligge en utgave av hans samlede verker i 27 bind som virkelig fortjener betegnelsen «samlede».

TEKST: LARS FRODE LARSEN

I årene 1899 til 1902 utkom for første gang noe som kunne likne en «samlet» utgave av Hamsuns verker. Forlaget Alb. Cammermeyer hadde kjøpt restopplagene – i materie – av de bøkene som P.G. Philipsen Forlag og etterkommeren, Det nordiske Forlag, hadde utgitt. Disse ble sendt ut under fellesvignetten Knut Hamsuns Skrifter. I alt utkom ni bind i denne serien som i dag, antikvarisk sett, utvilsomt er den mest sjeldne av alle Hamsuns «samlede».

I årene 1907–09 utga Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag det man kalte *Samlede Romaner og Fortellinger* i fem bind. Det var altså ennå ikke snakk om samlede verker. I 1916 lanserte så Gyldendalske det som skulle bli 1. utgave av *Samlede verker* – i alt ni bind. Det ble en stor salgssuksess, og allerede i 1918 kom 2. utgaven – nå utvidet til ti bind. I 1920 fikk Hamsun nobelprisen, og året etter ble en 3. utgave av samlede lansert. Bindantallet var nå øket til 12. I 1932 fant Hamsuns forlag – som i mellomtiden var blitt Gyldendal Norsk Forlag – tiden inne for ny satsning. Denne gang ble det *Samlede romaner* i 12 bind. Og allerede to år senere – i 1934 – lanserte man 4. utgave av samlede verker. Denne gang ble det 16 bind av det.

Så kom krigen. Midt i papirrasjeringens tid maktet Gyldendal i 1944 likevel å stable på bena enda en nyutgivelse av *Samlede romaner*. Og på tross av at Hamsun hadde utgitt romaner både i 1933 og 1936, klarte man å unngå en økning av bindantallet fra siste lanseringsrunde i 1932. Man trykket mer tekst per side, og bindantallet forble 12.

Først ti år senere fant Hamsuns forlag det igjen regningssvarende å satse på en samlet utgave (en 5. utgave). Det skjedde med en 15 binds publisering i årene 1954–56. På tross av at papirrasjeringen nå var historie, lot man imidlertid tekstmassen presses ytterligere inn i trangboddheten. Dels var dette et resultat av at utgifter til papir fremdeles veide tungt i et forlagsregnskap – langt tyngre enn de gjør i dag. Denne 15-binds utgaven av Hamsuns samlede er den som har vært til salgs de siste 50 år. Den er blitt utgitt som 6. utg. 1963, som 7. utg. 1976, som 8. utg. 1992, som 9. utg. 1997 og som 10. utg. i år 2000. Utgivelsene har hatt forskjellig innbindingskvalitet, og vareomslagene har variert, men med hensyn til innhold, verkinndeling og satsflate har de vært tilnærmedesvis identiske – helt ned til trykkfeilene – med unntak av at det underveis nok dessverre er blitt noen flere i sistnevnte kategori – blant annet på grunn av tekniske omlegginger i bokproduksjonen de siste 50 år. 10. utg. fra 2000 var for øvrig en paperback-utgave.

Etter 50 år var tiden inne for å ta et nytt grep når det gjaldt forlagets profilering av Hamsuns forfatterskap. Følgende kriterier ble lagt til grunn for arbeidet med *Nye Hamsun Samlede*: For det første skulle en rekke tekster som tidligere ikke har vært inkludert i samlede komme med (blant annet sakprosaen). For det annet kunne det være gunstig med en tydeligere systematikk både når det gjelder kronologi og innhold. For det tredje var det behov for en språklig revisjon av det samlede tekstmate-

LARS FRODE LARSEN

riale. For det fjerde kunne tekstmengde per side med fordel reduseres, slik at både lesbarhet og kvalitetsopplevelse ble bedre. For det femte skulle nyutgaven utstyres med etterord og kommentarer i hvert enkelt bind. Og endelig – for det sjette – for å understreke at dette virkelig var noe annet og nytt, gikk man inn for en endring både av format og «bokbunad» sammenliknet med 1954–56-utgaven.

I *Nye Hamsun Samlede* er det lagt vekt på å bevare dikterens syntaks og stiltone, hans ordvalg er respektert og det grammatiske system i prinsippet urørt. Revideringsarbeidet har først og fremst fått konsekvenser for ortografien. Hele tekstmaterialet har på dette punkt – hvor ordboksredaktør Tor Guttu har vært en kyndig veileder – gjennomgått en varsom revisjon i retning av moderne riksmål. Moderniseringen er gjennomført for å skape enhet og konsekvens slik at avstanden mellom verk og nåtidsleser skal bli minst mulig og fornøyelsen ved å lese Hamsun desto større.

En modernisering av Hamsuns tekster kan i utgangspunktet muligens synes kontroversiell, men er mer i samsvar med dikterens eget språksyn enn mange kanskje er tilbøyelig til å tro. Det er et ugjendrivelig faktum at Hamsun selv gjentatte ganger reviderte språket i de verk som kom med i de forskjellige utgaver av samlede. Han var riktignok ytterst energisk i sine påstander om at nettopp de endringer han der og da gjorde var de eneste forsvarlige og riktige – alt annet var unorsk og ren språkødeleggelse. Men hans grunnholdning var hele tiden den at han ønsket å fornorske sitt språk. (Begrepet «fornorske» likte han for øvrig ikke – det lød etter hans oppfatning altfor tysk. Man skulle ikke «vernorske» språket. Det måtte hete «opnorske»). Det er diskutabelt hvorvidt det kan sies å utvise noen spesiell respekt for dikterens språksyn å kanonisere den språkdrakt som de siste 50 år hadde vært å finne i hans samlede og gjøre denne mønsterdannende for nyutgivelser også for de neste 50. For 50 år siden fantes det nok fremde-

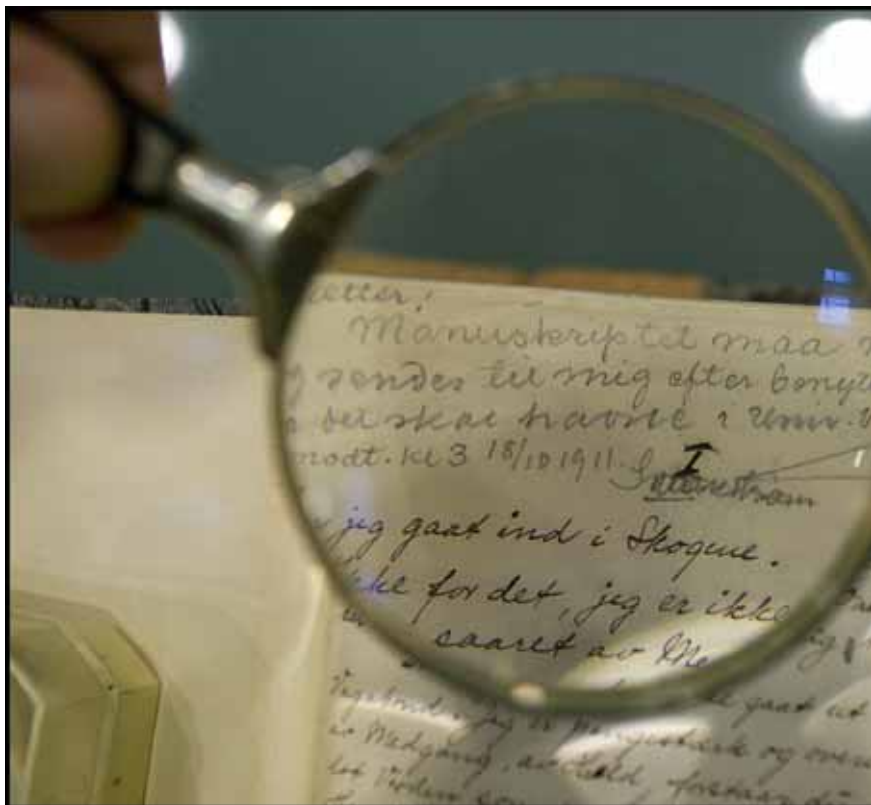
les riksmålsbrukere som skrev «mig», «dig», og «sig» i pronomenene og benyttet endelsen «e-r-n-e» i bestemt form flertall av substantiv osv. I dag er det ingen som gjør det. For yngre mennesker ser slike former allerede nå alderdommelige og merkelig ut. Om 50 år trolig bare merkverdige.

Under arbeidet med *Nye Hamsun Samlede* har Nasjonalbiblioteket vært en uvurderlig støttespiller. To avdelinger på huset fortjener å nevnes spesielt: håndskriftsamlingen og avislesesalen. Flere tidligere ikke-publiserte Hamsun-opus (blant annet foredragsmanuskripter) blir nå inkludert i samlede. Ett av bindene i *Nye Hamsun Samlede* vil inneholde 14 foredrag – ingen av dem tidligere inkludert i samlede. Det vil dessuten utkomme to bind med til sammen ca. 300 artikler og essays. For å hente frem dette materialet har mikrofilmde aviser vært til stor hjelp.

Nye Hamsun Samlede er ingen tekstkritisk, vitenskapelig utgave av Hamsuns verker – realiseringen av en slik ligger nok fremdeles litt lenger frem i tid og vil kreve enda større ressurser enn hva som nå er blitt stilt til rådighet. Det er i den forbindelse grunn til å understreke at *Nye Hamsun Samlede* er et forlagsfinansiert prosjekt – uten statsstøtte-millioner og flere titalls ansatte som ved Henrik Ibsens Skrifter. Et solid filologisk håndverk er likevel blitt utført, og *Nye Hamsun Samlede* kan forhåpentligvis fremstå både som en vellykket profilering av Gyldendal Norsk Forlag som Hamsuns forlag – og som en utgivelse som kan tjene sitt forlag til ære samtidig som den er Hamsun-interesserte til nytte!

FAKTA

Lars Frode Larsen. Han ble dr.philos. i 1998 på avhandlingen *Den unge Hamsun*. I 2001 fulgte boken *Radikaleren* og i 2002 *Tilværelsens Udlænding*. Larsen er ansatt i Gyldendal Norsk Forlag, og redaktør for *Nye Hamsun Samlede* – den første virkelig samlede utgave av Hamsun. Verket vil foreligge komplett i 27 bind til dikterens 150-årsjubileum i august 2009.

Første side av manuskriptet til *Den siste Glæde*, 1912.

The New Collected Works of Hamsun

Autumn of 2009 will see the completed publication of Knut Hamsun's collected works in 27 volumes, in celebration of the 150th anniversary of his birth on the 4th of August. After a fifty-year wait, the time had come for his publishers to take a fresh look at his oeuvre. In the *New Collected Works of Hamsun*, emphasis has been put on preserving the writer's syntax and style. His word choices have been respected and grammar left largely intact. Editorial work has been generally limited to the adjustment of Hamsun's orthography: all the works have undergone a gentle revision towards modern Riksmål. This modernisation has been carried out to create unity and consistence, so that the distance between Hamsun's writing and the contemporary reader is minimized, whilst the enjoyment of reading the works is heightened.

"The help of the Norwegian National Library has been invaluable", writes Lars Frode Larsen. "Two departments at

the Library deserve a special mention; the Manuscript Collection and the Newspaper Reading Room. The marvellous scholarship that has been brought to this project will doubtless ensure that the New Collected Works will be as much a celebration of Gyldendal as Hamsun's publisher, as it is a pleasure for those interested in Hamsun."

FACTS

Lars Frode Larsen. He completed his PhD in 1998 with the thesis, *The Young Hamsun*. In 2001 he published *Radikaleren* (The Radical) and in 2002 *Tilværelsens Udlænding* (The Existential Outsider). Larsen works for Gyldendal Norsk Forlag, and he is the editor for the *New Collected Works* of Hamsun – the first genuinely complete collected works of Hamsun.